

Beter lezen!

in verhoal ien t Grunnegers deur Bé Kuipers

Dit is leste pepieren oetgoaf van Contactblad, dat zel joe nait ontgoan wezen. En dus is dit ook t leste stukje van mie op dit stee. Contactblad holdt ter mit op, mor gait wel deur op internet. Veur mensen zunder internet is dat n verschroalen. t Is t gevolg van moderne tied van snelle ienformoatsie en vluchtege media, dij gain reken holdt mit mensen dij nait zukke moderne media beheersen, of zulf hebben. Veur minsen dij doar wel mit omgoan kinnen, is dat nait zo slim, eerder meschain juist n veuroetgang.

Mor veur aandern, mainst oldern, is dit mainstekaans toch n haile àchteroetgang. Zunder internet kinnen dij nou wel slachtoverhulp aanvraogen bie heur jongere familie. Om heur zeun, dochter, klain- of achterklainkiend te vroagen om heur te helpen as ze wat waiten willen over nijs oet Contactblad. Mor ik heb mien twieveld of dat ook gebeuren gait. Wat dat aangait schane dat pepieren Contactblad verdwient. Ook Contactblad kin bliekbaar gain oetzundern moaken veur dit soort mensen, net as veul aander dingen, dij moderniseerd worden.

Der bennen bie elke verandering altied slachtovers dij tussen waal en schip valen. Opheven van buslienen omdat t nait meer oet kin, elk gait ja mit auto. Dus nait 'elk', paardie minsen hebben alderdeegs gain auto. Dörpswinkeltjes dij verdwienen om ongeveer zulfde reden. Elk gait noar supermaart ien Stad of n grodere ploats. En dij AOW-er zunder auto nou din? Bank- en giro-ofschriften dij nait meer mit post noar joe tou sturd worden, hoast elk en ain bankiert ja mit computer. Gelukkeg hebben ze hier nog aal n oetzundern veur oldern. Mor hou laank dat nog duurt?

Ien t aander geval, as je as oldere mainen dat je n beetje waiten van moderne media, mout je toch nog wel ais wat verdroagen. t Gait nait aaltied even makkelk. Dat gait miezulf ook zo. As der wat nijs was op t gebied van internet of mobiele tillefoon, n nije applikoatsie, n nij programma of zo, en ik kon der niks mit worden, vroug ik eerder gewoon mien zeun even. Dat was makkelk, want hai het ter aal verstand van en woont betrekkelk dicht bie. Mor leste moalen ropt e voak al veur tillefoon: "Lees eerst mor ais goud wat ter staait. Beter lézen!"

Mainstied is zo'n verkloarende tekst of ienstruksie ien t Engels. Ik verbeelde mie dat ik doar wel oardeg schier mit overweg kon. Okee, t is middelboare schoulengels van honderd joar old. Mor toch kon ik mie der op vekaanzie, mit n film en n enkel bouk wel mit redden. Boetendes, mien dochter is traauwd mit n Engelsman en zodounde proat ik nog wel ais n mondvul stainkoolengels mit mien schoonzeun.

Mor ja, ontwikkelns ien nije media goan zo haard tegenwoordeg... Dat vaalt wat mien Engels aangait dus hail bot òf. Want dat computerengels begriep ik voak hail nait (traauwens, computernederlands net zomin). De logica dervan ontgait mie mainstied. Mien zeun ropt den wel van: "Eerst goud lézen. Kinnen toch wel Engels lezen?" Mor kiek, doar wor ik din n beetje kopschaauw van. As ik mien zeun tegenwoordeg nog n moal om hulp vroag, is mien computerpleem wel zó groot, dat ik haildaal gain kant meer op kin.

Het is gewoon mien, ik mag meschain wel zeggen ons, oldern, onze taal - en t bennen onze begrippen nait, of nait meer. Wie bennen ien n hail aander tied groot worden. En nou hebben summegen van ons - jonge oldern, of oldere jongern? - voak nog t geluk dat ze op t waark mit computers omgingen. Ik dus ook. Zuk soort mensen hebben n veursprong, wie mozzen ook wel ja. Wie waiten ook nou nog wel hou n computer of mobiele tillefoon waarkt. Wie kennen de gangboare begrippen en zain t veurdail veur onszulf van t gebruik van e-mail, tekstverwaarken, googlen, skipe en aal zukswat. Dat roak we nait weer kwiet, denk ik.

Mor as je as oldere veur t eerst van joen leven mit dizze zoaken ien aanroaken kommen, is t n haile skripsie om der mit om te goan. Der zit ook ja voak gain druk achter, t huift nait. Olderwet-

se en vertrauwde meugelkheden lieken voak makkelker. Lieken joa, want dij roaken stoareg-aan oetgeput, zo bliekt ook nou weer. En wel schrift ter tegenwoordig nog n braif? Behaolve as der n wèl belang is. Mien vrauw het veurt t eerst ook n laptop kregen, n joarofwat leden. En omdat onze dochter ien Zwitserland woont het ze skipen, e-mailen en sms-en goud aan kop kregen. Heur belang is gewoon groot genug om dizze nije dingen te leren en te onderhouden.

En toch denk ik dat muilekheden mit computers, internetten en mobiele tillefoon nait altied ales mit leeftied te moaken het. Eerder mit onwennegheid en de wil (of onwil) om der aan te begunnen. Dat gait ienderdoad voak soamen mit t olderworden. Mor ook jongere mensen hebben dat wel ais. Zo haar ik ien begun negenteger joaren van veurege aiw n kollegoa, net vieftge dou, dij ik mit veul geduld t omgoan mit computer leerd heb. Zulf zaag ik t belang van tekstverwaarken op computer al eerder ien. En dat was ook aigenbelang. t Was nog ien tied van DOS en WordPerfect, WP 5.1 en zien opvolgers (veur iengewaaiden). Dij kollegoa, n overploatste praktiekman oet boetendainst, wol der eerst haildaal niks van waiten, haar dat ja nooit neudeg had. Moderne meroakels van zien boas, t zol vanzulf wel weer overwaaien ducht hom.

Mor opmars van computer was nait te stuiten en mien kollegoa zaag wel hou ik ter mit om ging. En welke veurdailen t veur mie haar. Mor dou hai t din ainmoal aan kop haar, was e nait achter computer vandoan te sloagen. Ales dee e der mit, rapportjes en versloagen, berekens en e-mailtjes. Hai mouk voak kostenbegrotens en dat kin betrekkelk ainvoudeg en overzichtelk mit n zogenaamd spreadsheet-programma op computer. Dij reket zulf ales deur, netjes ien riegjes en kolommen. Ain getal, ja alderdeegs ain siever veraandern en haile begroten wordt ien tied van nog gain seconde aanpaasd en vannijs deurrekend. Mien kollegoa zaag ienains t belang der van ien. Dat was zien motor.

Mor ik heb ook n kollegoa van n aander ofdailen kend, ook n begun fiefteger, dij overspannen worden is vanwege t noodzoakelk waarken op zien ofdailen mit computers. Hai kon der gain sloek op kriegen, wol t meschain ook wel nait, haar ook nooit gain belangstellen der veur had. Hai zette hakken ien grond en vertikte t. Mor ale maandagmörgens, as e zien rapportjes ienlevern mos, was t n hail gedoude. Mit n kop as n slaai en swait ien handen zat e achter zien computer, doar e hoast baang veur was. Kollegoa's mozzen hom helpen. Dat kon zo nait deurgoan vanzulf. Hai wer veur keus steld, mit computer leren waarken of aans ontslag. Hai wer der zo zaik van dat e op nduur ofkeurd is. Dij het ver kommen loaten.

Nou wait ik ook wel dat ter mit computers voak ook n haile bult kokeleko bie is. Veur t minste of geringste mos mien boas n rapportje hebben op computer. Gewoon n notietsie, dij mit haand schreven was, las e ins nait. E-mail kreeg je op nduur zoveul en zo voak, dat ter hoast gain tied was om ales te lezen en der op te reageren. Zoveul rommel as der ook tussen zat. Och en din slipte der wel ais n belangriek bericht tussendeur. "Maar je hebt toch een e-mail van mij gehad?", zee mien boas n moal kwoad. Ik wis haildaal van niks en was nait op n vergoadern west.

En wat hebben wie ien t begun voak n computerstoring had. Din laag haile netwaark van t bedrief sums wel n dag plat. Wat ben je din vrezelk onthand en ofhankelk as computers t nait doun. Ach, overaal is wel wat bie. Mor mien moeke zee vrouger altied: le mouten mit joen tied mitgoan. En zai laip echt nait veurop ien wereld, mor zai wol absoluut nait achterblieven.

Contactblad gait nou dus digitoal, aal of nait van haarten. En mien verhoalen goan ook mit, van nou aan dus ook digitoal. Hou persies wait ik nog nait, mor ale moanden komt ter n nij verhoal van mie op webstee van t Contactblad, mit ook n map van ale verhoalen dij der eerder al ien stoan hebben. Ie kinnen op dizze webstee dommit dus ook weer n verhoal van mie ien t Grunnegers lezen as ie willen. Teminsent, as ie n computer mit internet hebben. Dat wel netuurlek...